

OTTHONUNK A VÉRTES

A VÉRTESI NATÚRPARK VETÉLKEDŐJE

2023.

2. FORDULÓ

Csapatnév: _____

Korosztály (alsós/felső): _____

1. feladat – Pro Vértes 25 év a természet szolgálatában 1991-2016.

Több mint negyed évszázada, hogy megalakult hazánk első natúrparkja, a Vértesi Natúrpark, amit a Pro Vértes alapított. Kik is vagyunk? Milyen aktív természetvédelmi munkákat végzünk ezen a varázslatos helyen? A kérdésekre a válaszokat megkapjátok egy gyönyörű látványos filmből. Az első feladat, hogy **nézzétek végig** a - provertes.hu honlapunkról a „Filmek” menüpontról elérhető - csodálatos **filmet**, majd utána vagy közben **válaszoljátok meg a feltett kérdéseket!** A film a Vértesi Natúrparkért tevékenykedő Pro Vértes 25 éves munkásságát mutatja be, ezért 25 kérdést kell most megválaszolnotok.

1. Hogy hívják a Geszner-házban télen, szerda esténként megrendezésre kerülő ismeretterjesztő előadás sorozatot? _____
2. Melyik évből származnak az egykori vízimalom tervei? _____
3. Milyen célt szolgált korábban a vízimalom?

4. Mikor és miért vásárolta meg a Pro Vértes a vízimalom környékét?

5. Milyen fokozottan védett madarak fészkelnek a Vértesben?
_____, _____
6. Kik őrizték a fokozottan védett madarak fészkeit?
_____, _____

7. Milyen állatok telepedtek meg az élőhely fejlesztési és műfészek kihelyezési programnak köszönhetően?

8. Miktől féltek elődeink a mocsarak lecsapolása után?

9. Az energiaellátás milyen eszközei találhatóak a Boglártanya Erdei Iskola háztetőin?

10. Mit ünneplünk Szent György napkor? _____
11. Milyen új tevékenység kezdődött 1997. október 10-én a Pro Vértesnél?

12. Milyen tevékenységgel biztosítható a hazai védett gyepterületek megőrzése és fenntartása?

13. Milyen „munkát” végeznek az őshonos állatok a legelőn?

14. Milyen legelő állatokat látunk a 46. perctől, amelyeket éppen terelnek a Csíkvarsai-réten?

15. Miknek a növekedését szorítják vissza az állatok a legelésükkel, ahol gépekkel nehéz lenne dolgozni? _____
16. Milyen elismerést nyert el a Pro Vértes természetgazdálkodási programja 2008-ban?

17. Minek a következtében került a kipusztulás szélére a haris? _____
18. Miért nem szabad éjjel kaszálni? _____
19. Hogy hívják a kaszálatlanul hagyott területet, ami menedéket nyújt az ott élő állatoknak?

20. Mire jó kaszáláskor a láncfüggönyös vadriasztó?

21. Ki volt a magyar természetvédelem egyik szellemi előfutára, meghatározó személye?

22. Milyen eseményen ünneplik a legeltető állattartás hagyományainak megőrzését?

23. Sorold fel a Vértesi Natúrpark településeit!

24. Mikor hirdette ki a környezetvédelmi miniszter hazánk első natúrparkjának, a Vértesi Natúrparknak a megalakulását? _____

25. Mi a címe a Pro Vértes legkisebbeknek szóló természetismereti programjának?

Kíváncsiak vagyunk, Nektek melyik a legkedvesebb kirándulóhely otthonotok közelében, ahol a legszívesebben természetbúvárokodtok? A feladat második részeként **csatoljatok be 1 db fényképet** a helyről mellékelten a megoldásokkal (nem baj, ha téli kép), és **írjátok le**, hogy miért szeretitek annyira ezt a helyet?

Kedvenc természet fűrkész helyünk:

A település neve: _____

A hely neve: _____

Ezért szeretjük annyira ezt a helyet:

.....

.....

.....

.....

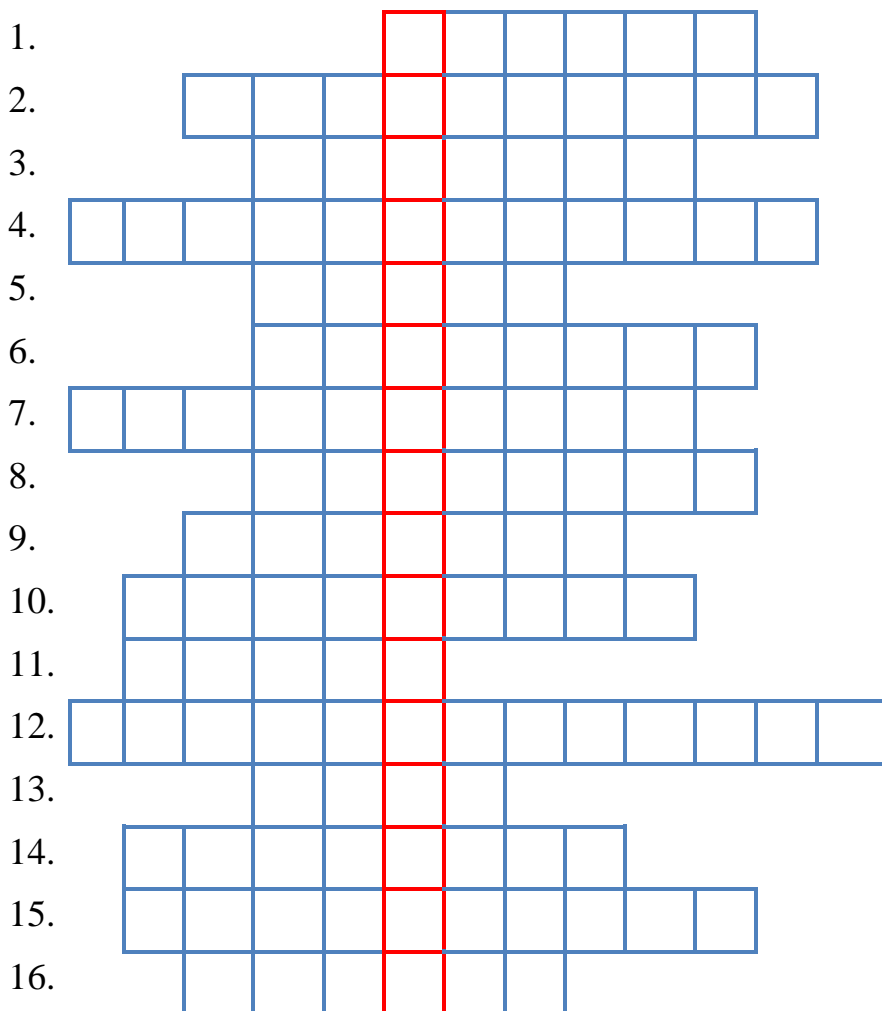
.....

2. feladat – A Vértesi Natúrpark őslényei

Ha őslényekről hallunk, legtöbbször a dinoszauruszok jutnak eszünkbe. Néhányan ismerjük különleges nevét, érdekes alakját, több film és rajzfilm is foglalkozott vélt életmódjukkal. Azonban nem csak dínók éltek a földtörténet korábbi korszakaiban, hanem rengeteg más őslény maradványa is felszínre került. A lenyomatok ősi állatok és növények formáit őrzik, a leletekből életmódjukra is következtetni tudnak a tudósok. A történelem előtti életformák kutatásával a paleontológusok foglalkoznak, de régészeti ásatások során is nagyon sok ősmaradvány kerül elő a föld alól.

A következő feladatban az ősidők élőlényeivel foglalkozunk: egy keresztrejtvény szavainak megfejtésével juthatunk el gondolatban arra a különleges helyszínre, ahol a Vértesi Natúrpark területén rengeteg őslény maradványát találták meg a kutatók. **Fejtsd meg a rejtvényt** a következő oldalon olvasható leírások alapján!

A rejtvény vízszintes sorainak leírása

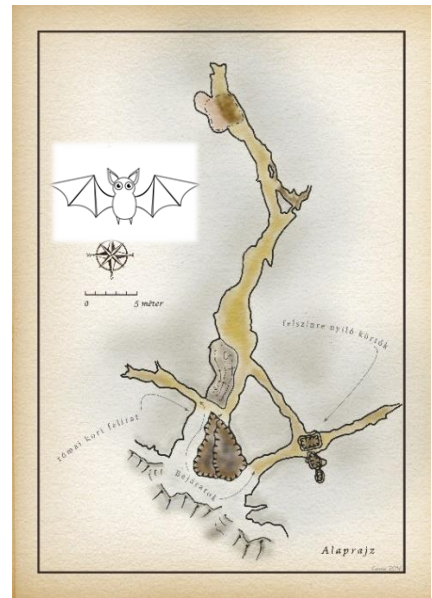
1. Üledékes kőzet, az alumíniumkohászat legfontosabb érce, ezen belül a timföld gyártásának alapanyaga. Gánton, a bányamúzeumban lesétálhatunk az egykori bányagödörbe, ahonnan a Kárpát-medencéből az első, ilyen ércet tartalmazó csillét a felszínre tolták.
2. Vízi életmódhoz alkalmazkodott ragadozó őslény. Fogazatuk a nagyrészt halakból álló táplálékuk elfogásához és gyors felaprításához módosult.
3. A helybéliek egykori hagyománya szerint előlük menekült a barlangba Csákvár lakossága, de a rejtkehelyet valakik elárulták, s a menekülőket az üldöző hordák bennfojtották.
4. A szarvasmarhafélékhez tartozó őszállat a koponyájából kiinduló tülökcsonton szaruhüvelyt viselt. Csákváron több eltérő fajuk maradványai is előkerültek.
5. A Vértes területéhez sorolt, nagyrészt sekély tengerben felhalmozódott, 56 millió évvel ezelőtti kőzetek különböző formációi ontják magukból az ősmaradványokat. Ennek a földtörténeti kornak a neve.
6. Ez az őslény a mai ismert fajoknál kisebb testű és rövidebb, egyenes nyakú volt, tudott repülni, és nagyrészt a vízből szerezte be táplálékát.
7. Az 1950-es években befejezett ásatások után ezt a jellegzetes időszakot így nevezi a nemzetközi szakirodalom.
8. Ezeknek az őszállatoknak még rövid volt a nyaka, koponyájukon kisméretű csontos szarvcsappárt viseltek. Hatalmas méretű, 600-700 kg testtömegűek is lehettek.
9. A csákvári barlangban ebből az őslényből találták meg a legtöbb leletet: fogakat, csontokat, megkövesült ürüléket. Ma két változatát ismerjük, az egyik húsevő, a másik dögevő.
10. Ezen a településen található a Szelim-barlang, ahol a jégkorszak jellegzetes állatainak maradványaira bukkantak a kutatók. Érdekesség, hogy ennek a városnak egy része a Vértesi Natúrparkhoz, másik része a Gerecse Natúrparkhoz tartozik.
11. A csákvári barlang bejáratának délnyugati sziklafalára vésett feliratot sikerült megfejteni. Eszerint a barlang ennek a személynek, a rómaiak egyik istennőjének a szentélye volt.
12. Milyen ősi növényt ábrázol a kép?
13. Ennek az őszállatnak a középső ujjának csontjai megerősödtek, patája keskeny hegyben végződött. Csákváron egymás mellett élt két formájuk, egy gyakori nagyobb, és egy ritkább kisebb méretű faj. Az őslény neve Hipparion, a keresett név a magyar megfelelője.
14. A pliocén korra jellemző növénytársulás. Fűves puszták, fák nélküli terület.
15. Minek az elhullott váza látható a képen?
16. Mely ősi kontinens térképét ábrázolja a rajz?

A megfejtés, amit a piros négyzetekben fentről lefelé olvashattok, egy különleges hely neve a Vértesi Natúrparkban, mely híres lelőhelye az őssálatok maradványainak. **Írd ide a megfejtést!**

.....

Írd ide, milyen állatok élnek manapság ezen az élőhelyen?

.....

Találjátok ki a közmondásokat az alábbi összekeveredett szavakból, majd röviden **magyarázzátok meg, hogy mit jelenthet!**

1. a denevér jár mint este

Helyesen: _____

Ezt jelenti:

2. se te denevér sem ó egér szegény madár nem

Helyesen: _____

Ezt jelenti:

3. ide-tova szárnyakon denevér röpdös

Helyesen: _____

Ezt jelenti:

A következő feladatrészben egy olyan emlősállattal fogunk megismerkedni, amely repülni képes. A feladat, hogy **fejtsd meg a „Denevér totót”, karikázd be** a helyes válaszokhoz tartozó barna színű betűket, majd ezekből a **betűkből rakd ki** a végén egy hazai denevérfajra találsz.

1. Mi a régies neve a denevéreknek? Most csak egyet válassz ki, amely a magyar fajokra is értelmezhető!

Ü bőregér **Y** batman **E** vérszopó

2. Mivel táplálkoznak a hazai denevérek?

G gyümölcsökkel **E** rovarokkal **A** zöldségekkel **I** virágokkal **Z** vérrel

3. Mit jelent, hogy éjszakai állatok? Több jó válasz van. 😊

D éjjel mozognak **É** éjjel alszanak **V** éjjel táplálkoznak

4. A denevérek milyen helyeken telelnek? Itt több válasz is helyes, amelyet meg kell jelölnöd.

S barlangokban **K** Afrikában **N** épületben **E** pincékben **O** konyhában **Z** odúban

5. A denevérek az alábbiak közül hova tartoznak?

M különleges madarak **K** szárnyas emlősök **R** vérszívó rovarok

6. A kutatók a denevéreket fajvédelmi céllal megjelölik, és meggyűrűzik. Melyik testrészükre helyezik fel az alumínium gyűrűt, ahol nem akadályozza őket az életükben?

L a lábukra **Ü** a szárnyukra **F** a farkukra **B** a bőrük alá beültetve

7. Mit gondoltok, milyen a természetvédelmi helyzetük Magyarországon a denevéreknek?

S gyakoriak **T** kihaltak **H** veszélyeztetett fajok

8. Hogyan alszanak a denevérek?

S fejjel lefelé csüngve **L** a lábukon állva **E** hanyatt fekvé

9. Hány denevér faj él Magyarországon?

Á 18 **É** 28 **Ö** 38

10. Hogyan tájékozódnak, mi segít nekik a táplálékuk megszerzésében?

Z mikrohullám **R** saját maguk által kiadott ultrahang **U** térkép **V** látás

11. Igaz-e, hogy az ember hajába belekapaszkodnak?

C csak a lányok hajába **Z** nem igaz **D** csak Halloween éjjelén

K a kopasz fejet kifejezetten szeretik

12. A denevérekre melyik két állítás igaz?

E hasznos állatok **O** kártékonyak **S** védettek

13. Melyik állat tud valóban repülni?

S cukormókus **L** kalapácsfejű repülőkutya **C** repülőmaki

+1 A denevérek számára nyugodt, közel állandó 0-10 C közötti hőmérsékletű hely kell a telelésükhöz. A Vértesi Natúrpark területén több helyen vannak telelő állományaik. Válaszd ki a helyes válaszokat. Több jó is van közöttük.

Ú Csákvári kastélypark pincéje és padlása

Ü Vérteskozmai vadföld **F** Csákvári barlang

O Gánti barlang **R** Gánti bányavágatok

Ú katonai óvóhelyek **Ő** Zámolyi-víztározó

A kiválasztott betűkből kirakott megfejtés egy denevérfaj, mely alkalmilag előfordul a Vértesi Natúrpark területén:

A Vértesi Natúrpark barlangjaiban sokféle denevérfaj talál telelő helyre, ezért téli álmukat meg ne zavarjuk, ha találkozunk velük!

Nagyotmondó Kiss Jakab Pista a Csákvári-barlangban előforduló denevérek nyomába eredt, s róluk mesélt osztálytársainak. **Csillagozd meg** azokat a fajokat, amelyekkel valóban találkozhatott!

Antillai virágdenevér

Nagyfülű denevér

Pisze denevér

Tavi denevér

Óriás gyümölcsevő denevér

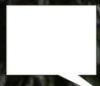
Rőt vérszopó denevér

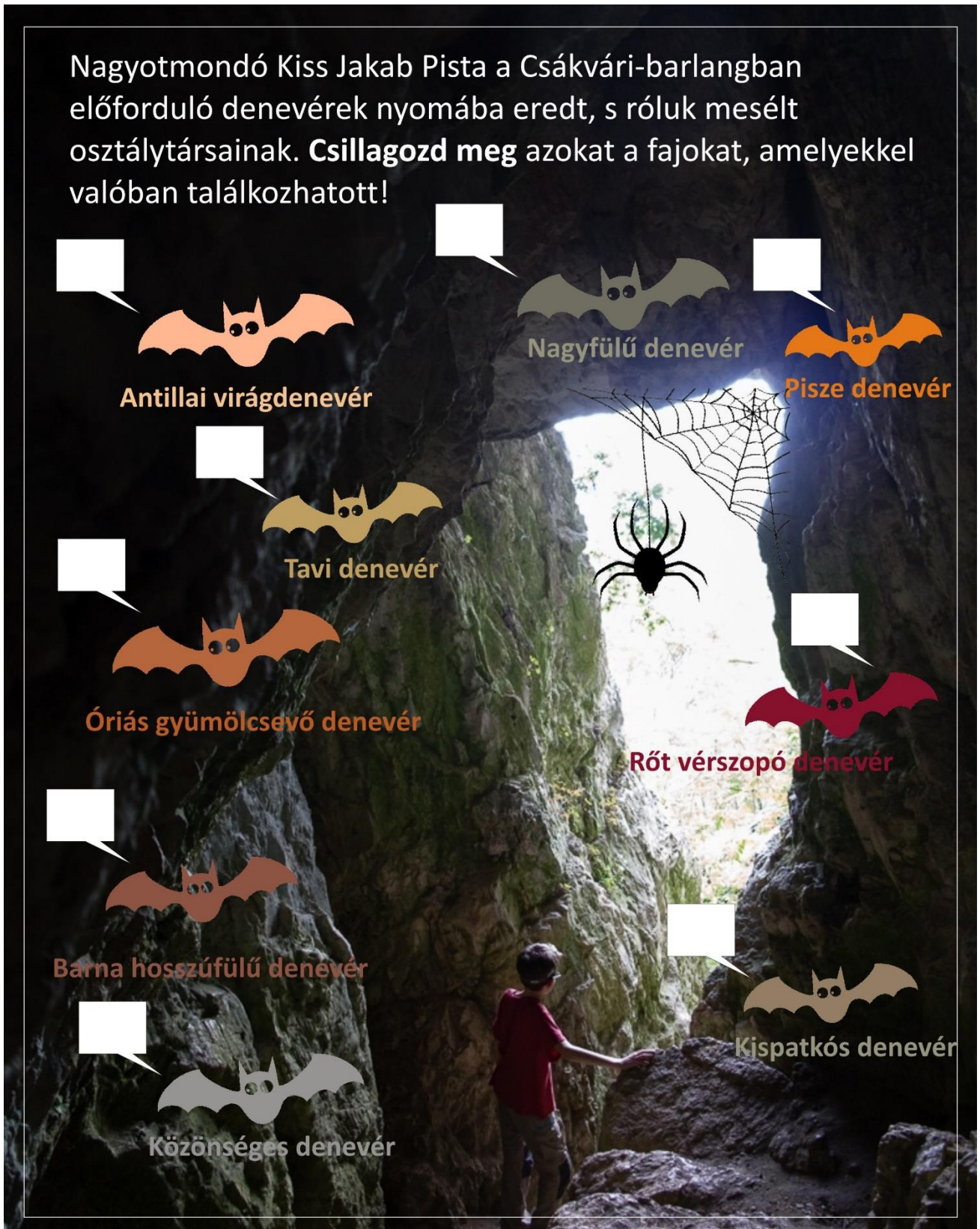
Barna hosszúfülű denevér

Kispatkós denevér

Közönséges denevér

3. feladat – A vértesszőlő Nagy-legelő gyógynövényei

Található egy csodás legelő Vértesszőlő határában, a Vértesszőlő lábánál, ahol a vadvirágok nyílása idején BEZSONGNAK A MÉHEK. Ezek és az ehhez hasonló virágos rétek, legelők, kaszálók biztosítják, hogy a Föld számára egyik legfontosabb élőlények életben tudjanak maradni.

A vértesszőlő Nagy-legelő a Vértesszőlő hegység lábánál, egy lankás, délre enyhén lejtő, meszes alapközetű, löszrel fedett lejtőn fekszik. A legelő legnagyobb értéke, hogy ez egy óriási kiterjedésű, 270 hektáros, egybefüggő száraz gyepréteg - a Vértesszőlő belsejének zárt erdei és a Zámolyi-medence vizes rétegeinek találkozásánál.

Ezen a löszgyeprétegen is él két fontos védett növényfaj, amelyet a két fényképen láthattok. A vértesszőlő Nagy-legelő két koratavaszi **védett növényfajának betűi összekeveredtek ebben a négy szóban**, ez segíteni fog a megfejtésben: „CIRMOS HARAPÓS INTÉZŐ SZIVAR”. Fejtsétek meg a becses magyar neveiket – minden betűt fel kell használni a helyes megoldáshoz! 😊

1. Becses magyar nevem: _____ 2. Becses magyar nevem: _____

Az egyik növénynek közülük legendás története van. **Melyik sorszámú növényről szól?** _____

„A görög fiú, Adonisz ellenállhatatlan szépsége a legbájosabb istennőt, Aphroditét is elvarázsolta. Egy vadászat során megtudta ezt Aphrodité féltékeny kedvese, Arész, aki vadkanná változva bosszúból megölte a fiút. Adonisz lelke az alvilágba szállt, de Aphrodité oda is utánament, hogy felhozza onnan.

Csak hogy Adonisz megtetszett az alvilág királynéjának, Perszephonénak, s nem akarta felengedni. Az istennők vitáját a főisten Zeus döntötte el: a fiú minden év egyharmad részét töltse a föld felszínén Aphroditével, egyharmadát pedig Perszephonéval az alvilágban, a fennmaradó egyharmaddal viszont maga rendelkezék.

Éttől kezdve minden tavasszal, amikor ez a virág kiverít, Adonisz is újjászületik és feltámad, amikor azonban a virág elhervad és visszahúzódik a földbe, az ifjú is megtér alvilági istennőjéhez.”

Ökológiai szempontból, és különösen madarász szemmel nézve nagyon értékes, egybefüggő nagy gyepről van szó. Remek táplálkozó és élőhelyet jelent több fokozottan védett és védett ragadómadárnak és a száraz füves területek, bokros foltok énekesmadarainak. A döntőbe jutott csapatok közelebről is bepillantást nyerhetnek majd az itt élő madárvilág mindennapjaiba.

Ebben a feladatban a vértesszőlő kakukkfű-illatú Nagy-legelő varázslatos hatású gyógynövényeivel fogunk megismerkedni közelebbről. Segítsük a beporzó rovarok fennmaradását! A képeken látható vadvirágok a vértesszőlő Nagy-Legelőn élnek, de sok más legelőn és réten előfordulnak a Vértesszőlő Natúrparkban is. Az itt bemutatott 13 fajnak ráadásul varázslatos gyógyító hatása is van gyógytea formájában, amit Ti is használhattok megbetegedés esetén. Ezért többszörös okból is törekedni kell, hogy ezeknek a növényeknek az élőhelye fennmaradjon.

Az **első feladat**, hogy a **képek sarkában lévő betűkből rakjátok ki, és írjátok a lenti négyzetekbe a 14. fontos gyógyító hatással rendelkező **növény nevét!**** Segítségül eláruljuk, hogy ezek a közeli felvételek a következő oldalon látható egy-egy gyógynövény. Ha a sorszám szerint rakod sorba a képeket, már meg is van a megfejtés.

A keresett gyógynövény neve:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13.

A **második feladat** a következő oldalon található. **Írd a csillagokba a fényképen ábrázolt gyógynövények sorszámait!** Segítenek a nevek és a leírások is, és az előző oldalon lévő beporzókkal együtt készült közeli szelfi képeik is. 😊 Jól nézzétek meg őket, mert a döntőbe jutott csapatoknak ezekkel a gyógynövényekkel kapcsolatban is várható megoldandó feladatuk!

Nagyítsatok bele, és ismerjétek meg a vértesszőlési Nagy-lelő legfontosabb gyógynövényeit!

Varázslatos gyógynövényeim

Herbal Tea

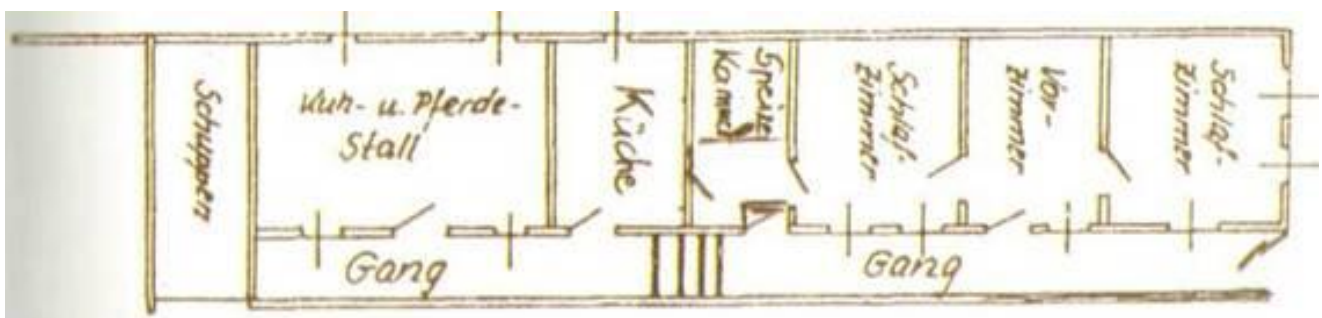
- 1. Mezei zsálya**
Ha nehezen tanulsz, ennek teáját ihatod, serkenti az agyműködést.
- 2. Szarvasgyökér**
Köszönő tea, amely segít a stressz leküzdésében, erősíti az immunrendszert, és segít a szív- és érrendszeri problémák kezelésében.
- 3. Gyűjtőványfű**
Külsőleg és belsőleg is használható bőrbetegségek esetén borogass teájával!
- 4. Lándzsás útifű**
Köhögéscsillapító szirupot készítenek leveleiből.
- 5. Cickafark**
Összegyűrt levele kisebb vértöbbletet okozhat, ezért a vérnyomáscsökkentő gyógyszerek szüntetését követően ajánlott fogyasztani.
- 6. Gyepűrózsa**
Virága ehető, az étel íze javítható vele. A gyökere és a levele is gyógyos.
- 7. Mezei zsálya**
Ha nehezen tanulsz, ennek teáját ihatod, serkenti az agyműködést.
- 8. Szarvasgyökér**
Külsőleg és belsőleg is használható bőrbetegségek esetén borogass teájával!
- 9. Mezei katangkoró**
Gyökérteája élénkítő, virágos hajtásából készített teája segít nem elhízni.
- 10. Terjéke**
Virágteája köhögésre és baktériumölő hatással bír.
- 11. Szarvasgyökér**
Virágteáját emésztési problémák esetén ihatod. A gyökere és a levele is gyógyos.
- 12. Tövises iglice**
Húgyúti fertőzések esetén ihatod gyökérteáját.
- 13. Fekete bodka**
Virágteája lázcsillapító, megfázásos állapotban a legjobb gyógyír.

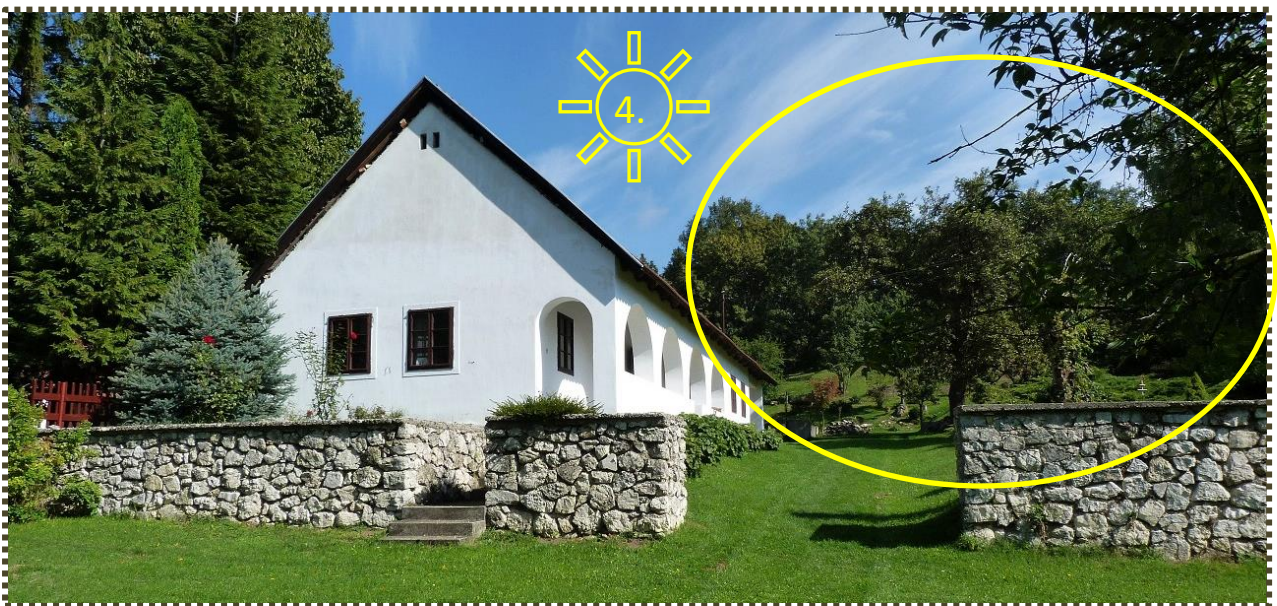
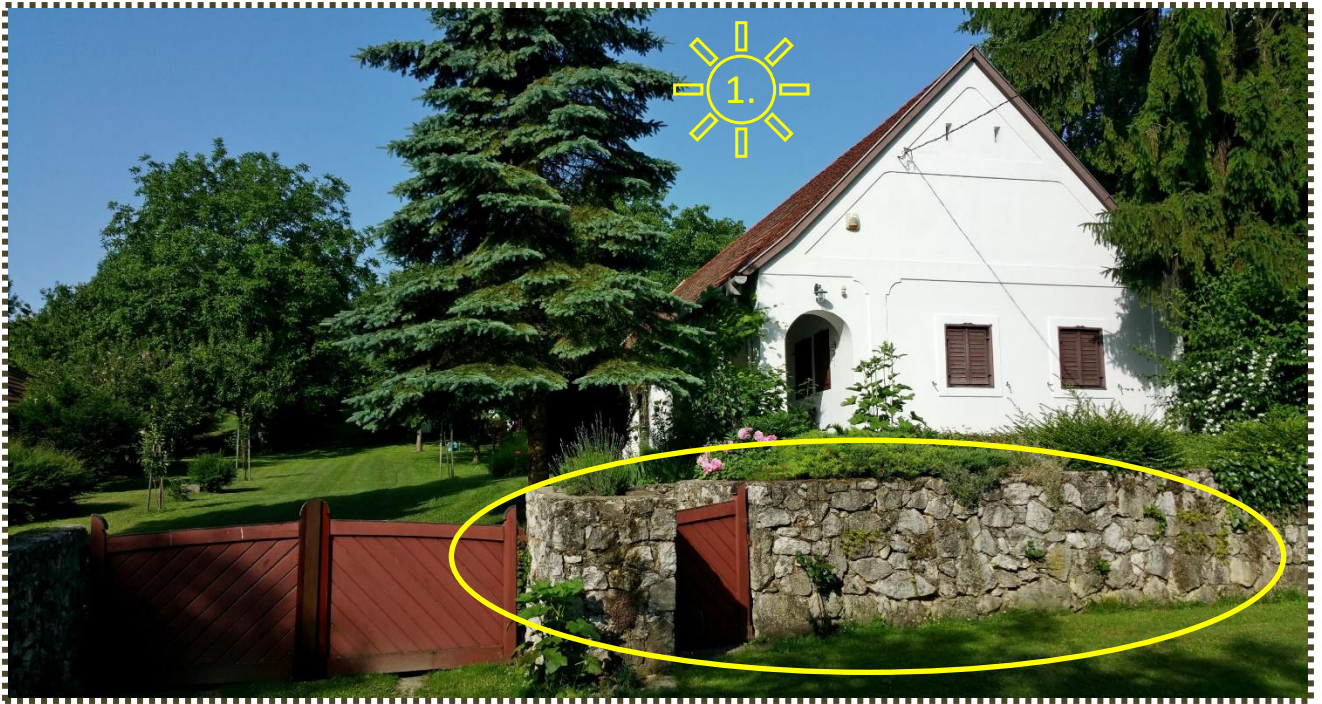
4. feladat – Vérteskozma - egy mesés szép zsákfalú, egy élő skanzen „kincsei”

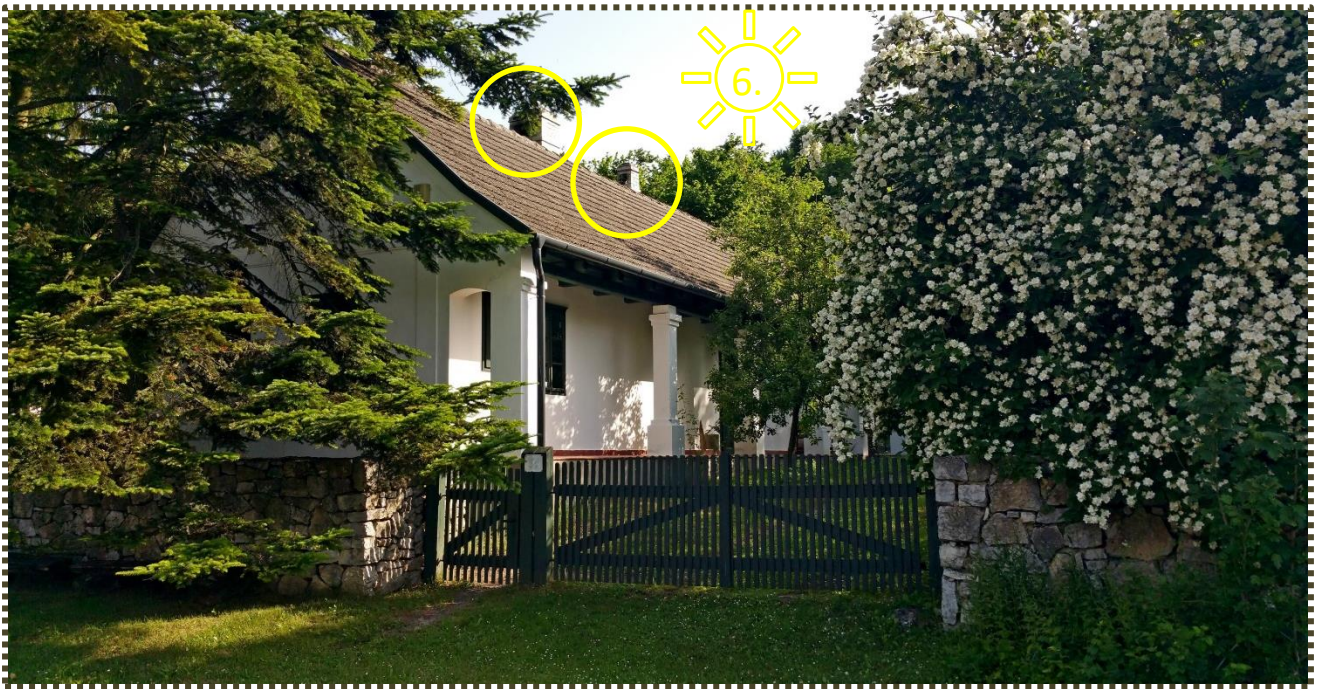
Vérteskozma, ma Gánt település része, a Vértesi Natúrpark ékköve. Fő nevezetessége a XIX. századi, hófehér német parasztházak sora, melyekhez szépen ápoltságú kertek is tartoznak. A falu ma természetvédelmi területen fekszik, és élő skanzenként működik.

Vérteskozma máig jellemző arculata a XIX. század közepén alakult ki. A legkorábbi épületjelzés 1821-ből ered. török idők után gróf Esterházy József bajorországi telepesekkel népesítette be a falut. A II. világháborút követően a csaknem 300, német anyanyelvű lakost Németországba telepítették ki. Egészen az 1970-es évekig kellett várni arra, hogy a falu új életet kezdjen. Ekkor városi lakosok fedezték fel a varázslatosan szép környezetben fekvő települést, felvásárolták az ingatlanokat, és a népi építészeti értékek meghagyásával felújították az épületeket. A Községvédő Egyesület gondoskodik arról, hogy a tradicionális utcakép, a házak megmaradjanak.

Ismerkedjünk meg a XIX. századbeli hagyományos német parasztházakkal közelebbről. **A feladat,** hogy fejtsétek meg a leírások alapján a vérteskozmai házak főbb jellemző részleteit, **azonosítsátok be a napocskákba írt sorszámokat a leírásokkal!**

Az épületek egységes megjelenése, az ősi építkezési forma megőrzése varázslatos hangulatúvá teszi a települést. Vérteskozma, a Vértes-hegység közepén megbúvó, egyik bájos erdei zugában rejtőzködő zsáktelepülés méltán nyerte el 2015-ben a 2. legszebb falu kitüntetését! Lássuk csak, mitől is szép a szép?!

Eljött a nap, hogy a 11. képen lévő mesés házikó tulajdonosa is megérkezett. Szeretne tisztába lenni az itteni szokásokkal, ezért előásatta a régen kötött megállapodásokat. Az épületek egyes részleteire vonatkozó leírásokat és építészeti előírásokat papirusz tekercsekre jegyezték fel. A lapok összekeveredtek, segítsenek az új házikó tulajdonosának kiválogatni, rendbe tenni őket. **Írjátok be a csillagokba a leírásokhoz tartozó helyes sorszámokat**, melyeket a képeken találtok meg!

A házak homlokzatán gyakran megjelenik az építés éve vagy a tulajdonos monogramja díszként.

Az oromfal egy általában háromszög alakú része a falnak, az egymással érintkező tetők hajlásszög alatti része. Mindenütt az utca felé fordulnak. hagyományosan egykor mind az oromfalakat, mind a homlokzatot, mind az oldalfalakat rendszerint fehérre meszelték. Ma is ez a követendő példa.

Az épületek külső homlokzatát fehér kőporozással, fehér meszeléssel kell kialakítani. Az épületnél nyerskő, nyerstégla falazat, illetve színes mintás vakolat, sem fa vagy beton elemek nem alkalmazhatók.

A tetőszellőző homlokzati nyílások általában párosával jelennek meg a homlokzaton. Ez általában hagyományos téglalap alakú nyílás, de lehet kereszt mintázatú is.

A falu lakói egykor föld- és erdőművelésből, faszén- és mészégetésből éltek. Ezek az anyagok jelentek meg a kerítéseikben is. Az utcafronton anyaga általában nyerskő, a telekhatároló kerítések a kapuk és ajtók általában fából készülnek. A réteg nélküli kőkerítéseket szabálytalan és görgeteg kövekből „ciklop”, azaz szabálytalan kötésben javasolt építeni.

A vérteskozmai nyílászáró szerkezetek (ablakok, ajtók) az épülettel arányos méretben, hagyományos formában fából készülhetnek csak és sötét barna árnyalatú színben (pácolással vagy mázolásal). Az ablakok az épülettel arányosak, de max. 100x140 cm kétszárnyú osztott üvegezésűek lehetnek. Az ajtónyílás legfeljebb kétszárnyú, tömör, illetve osztott üvegezésű 150x200 cm méretben készülhet. Redőny beépítése nem engedélyezhető a településen, legfeljebb külső táblás sötétítő zsalugáterek alkalmazhatók.

A tornác a lakóház mellé épített, oszlopokkal, pillérekkel, boltívekkel alátámasztott, fedéllel ellátott térség, amely közlekedésre, munkavégzésre vagy raktározási helyül szolgál. Vérteskozmán a tornác kialakítása csak falazott oszloppal történhet. Üvegezett tornác létesítése, illetve a tornácok lefalazása tilos.

Az épületek lábazatát régen víztaszítás okán sötét színű, fekete kátrányos bevonattal látták el. Ma a sötétszürke színű lábazatszínezés egyéb vízszigetelő megoldások esetén is megengedhető.

Főépületnél csak az utcára merőleges nyeregvető ildomos, aminek hajlásszöge 40-45°-os, azaz nem alpesi hegyesszögű vagy mediterrán lapos tetejű a ház teteje. Anyaga csak máztalan agyagcserép lehet, színe pedig vagy piros vagy szürke árnyalatú. Barna, fekete cserép, hullámpala, fémlemez, műanyag tető héjalás nem alkalmazható, a melléképületeknél (kamra, pince, istálló, garázs stb. sem).

A házak festői tájba illeszkedésének alapfeltétele a gondozott udvar, a jól megválasztott növények alkalmazása és a nem hivalkodó kerti bútorok kiválasztása. A faluképet meghatározó fák védendőek, kivágása sem köz- sem magánterületen nem ajánlatos. Alapszabály szerint kerti bútor, árnyékoló, úszómedence-sátor úgy építendő, hogy az, az utcafronttól ne legyen zavaró. Az utcafronton antenna, napkollektor, cég- illetve hirdetőtábla nem helyezhető el.

A konyha felett német jellegű (kétirányban boltozott), nyitott kéményt alakítottak ki.

A szegényebb emberek házában nem volt mellvédes, oszlopos tornáca, csak keskeny *gangja*, aminek a neve a német 'gehen' (jár, megy) szóból eredeztethető. A fölötte kinyúló gerendákat nem kellett oszlopokkal alátámasztani.

Vérteskozma egyik ékköve a település utcáján álló réges régi gémeskút. Sajnos a kút gémje 2021. őszén korhadás következtében kidőlt. Viszont a lelkes lakosok adományokból alig pár hónapja, 2022. őszén helyre is állították.

A feladat, hogy fejtsétek meg, majd írjátok a vonalra a vérteszkozmai gémeskút részeinek neveit!

1. A „tartófa” villásra vagy csapoltra kiképzett végébe vastengelyt erősítettek, e tengelyen forog az emelő szerepét betöltő szerkezet, melynek neve azonos egy gázlómadárral.

1. Neve: _____

2. A vízzel telt vödör súlyának egyensúlyozására a gém másik végére kő vagy fatuskó nehezéket erősítenek.

2. Ennek a neve: _____

3. A kútgödör fölé nyúló végére erősítik a vödörtartó rudat, amelyen az abronccsal erősített favödör függ.

3. Neve: _____

4. Ez egy földbe mélyített villás elágazású fa, amely tartószerkezetként szolgált.

4. Neve: _____

Vérteskozmán található egy másik legendás kút is, melyet a Kozmára bevezető út mellett találhattok meg, a parkoló közelében. A Kaszap-kút (ld. jobbra) egy fiatalabb korú tengeri üledékrétegek vizeiből táplálkozik.

A feladat, hogy fejtsétek meg a kút teljes legendáját. **Írjátok a vonalákra a hiányzó szavakat, melyek a zárójelben szereplő anagrammák (a szavak összekevert betűiből alkotott új szavak) betűiből kitalálhatóak.**

Kaszap-tető és Kaszap-kút legendája

„A Vértes hegyei között mindig nagy volt a szegénység az emberek között, keményen megdolgoztak a mindennapi kenyérért. A nagy _____ (szén egység) miatt sok _____ (randa lóbab) tanyázott az elmúlt századokban, a vadban gazdag erdők sűrűjében.

Egykor, erre járt egy Kaszap nevezetű jómódú _____ (kese kendő bogara), aki meg akarta vásárolni a kozmai gabonatermést. A jó szándékú, gazdag gabonakereskedő érkezéséről – ki tudja honnan- tudomást szereztek a rablók és az országút emelkedőjének tetején lesben álltak.

Amikor a kereskedő lovaival szuszogva felért a _____ re (bőd totem) a rablók rátámadtak és követelték a pénzzel teli _____ át (gyáli subler). Ez a Kaszap nevű kereskedő nem ellenkezett, hanem zokszó nélkül odaadta a gabonavásárlásra szánt

pénzét, sőt a rablókat a közeli gémeskúthoz még meg is hívta egy bőséges szalonnázásra.

Miután jól beszalonnáztak a helyi rablók, megígérték, hogy a jószívű _____ ért (éden váltság), meg az ellenkezés nélkül átadott pénzzel teli bugyellárisért a hegytetőt a _____ (tollak ázás), a gémeskutat a jó _____ (anno száz sál) emlékére róla Kaszap-tetőnek, illetve Kaszap-kútnak fogják nevezni az idők végtelenségéig.

Azt is beszéltek, hogy az sem volt _____ (tente lehel), hogy a falubeliek voltak az útonállók, mert „aki mer, az kétszer nyer”- mondogatták azután.”

5. feladat – Kreatív feladat

Az utolsó feladat: **váljál kis amatőr természetbúvárrá!**

A kertekben számos hasznos rovarfaj is megfordul, amelyek vizsgálata érdekes foglalatosság. A rovarszálloda egész évben nagyon hasznos a kertekben élő rovarok számára, hiszen több funkciót is betölt. Egy részük a növények beporzását végzi, mások pedig ragadozók és a kártékony rovarokat gyéríti. A darazsak és a pinceáskák elpusztult élőlényekkel táplálkoznak. Az elhalt állatok, növények anyagát – saját emésztőrendszerükön átvezetve – visszajuttatják a talajba, tápanyagot szolgáltatva ezzel növényeidnek. Egyes rovarok fészekként használják a szállót, kibélelik homokkal, agyaggal, mohával. És itt rakják le tojásaikat. Míg mások számára a téli hibernálódás időszakában nyújt menedéket. Érdeemes úgy elkészítened a rovarhotelt, hogy kinézete mutatós legyen. Így egyszerre lesz kerted hasznos és díszes kiegészítője is.

Készítsetek: **a) rovarvizsgálót** vagy **b) látvány rovarszállodát!**

A látvány-méhecskehotel annyiban különbözik a hagyományos eszközöktől, hogy a rovarok itt olyan üveg vagy műanyag kémcsövekbe költözhetnek be, melyek betekintést kínálnak az egyébként nem látható bölcsőkamrák világába.

A méhecskehotel egyik fontos jellemzője, hogy a rovarokat vendégül látó járatok, furatok 3-20 mm között többféle átmérőjűek. A kémcsövekhez beszerezhetőek dugók (vagy ez is benne van az árban), amibe lyukat fúrva szabályozhatjuk a bejárati nyílás méretét. A gyakorlatban legjobban bevált 8 mm átmérőjű furat még éppen elfér a dugóban, a vékonyabbakkal viszont könnyebb dolgunk van. Használhatsz beszűkített tetejű gyógyszeres fiolát is.

Nézz körül kertedben, biztosan találsz felhasználható elemeket. Sokféle természetes anyag megteszi. Ahol tudsz, újrahasznosított anyagokat használj az elkészítéskor!

Készítsetek legalább 10 db fényképet arról, hogy hogyan készül a rovar szálloda, emellett a kész alkotásról, amit majd kora tavasszal már kihelyezhettek, illetve használhatjátok vizsgálatra!

Írjátok le röviden, hogy szerintetek milyen dolgok veszélyeztetik a leginkább ezeknek a hasznos beporzó rovarfajoknak az életét!?

.....

.....

.....

.....

A kreatív feladat része, hogy **keress utána** egy olyan rovarhatározó könyvnek az iskolai könyvtárban vagy felnőtt segítődnél, amelynek segítségével tavasszal fel is avathatod a kis vizsgáló berendezésed!

A választott, Magyarország rovarjait bemutató határozó könyvünk szerzője és címe, amit használni fogok: _____ :

Továbbá válasszatok ki a könyvből 1 db rovarfajt, ami nektek különösen tetszik, és írjátok le ide röviden, hogy miért tetszik Nektek, s miért esett rá a választásotok?!

A) Íme néhány ihlető kép - ideiglenes rovarvizsgálók

B) Íme néhány ihlető kép – állandó, egyben élőhelyet biztosító rovarvizsgálóról

